

Papegojor och andra djur ombord

Av Ingvar Svanberg

Piraten Long John Silver, romanfiguren i Robert Louis Stevensons klassiska roman *Treasure Island* från 1883 (på svenska *Skattkammaren*, översatt första gången 1887), har inte bara fått ge namn åt ett svenskt cigarettmärke, utan också kommit att bli sinnebilden av äldre tiders sjörövare. Han hade en "talande" papegoja, som hette Captain Flint, på sin axel. Den envisades med att oupphörligen ropa "Pieces of eight, pieces of eight!". Papegojan blev genom romanen ett viktigt sjöbuseattribut som också brukar finnas med i filmatiseringar och bokomslag, inte bara av Long John Silver, utan av såväl pirater som forna tiders sjöfolk i allmänhet i populärkulturen, inte minst i serietidningarnas värld. I vilken utsträckning pirater verkligen hade papegojor på axeln är inte känt, men att sjöfolk ofta hade det är däremot ett faktum. Till och med den skeppsbrutne sjömannen Robinson Crusoe skaffade sig papegojan Poll som sällskap.¹

Ingvar Svanberg, f. 1953, senior forskare vid Institutet för Rysslands- och Eurasienstudier, Uppsala universitet. Som etnobiolog forskar han i synnerhet om människans relationer till djur i hennes närhet. Han har publicerat en rad vetenskapliga artiklar i *Ethnobiology Letters*, *Journal of ethnobiology*, *Journal of Ethnobiology and Ethnomedicine* samt *Journal of Ethnic Foods*. Bland hans senaste böcker märks *Aviculture: a history* (Hancock House, 2018), *Fåglar i staden* (Dialogos, 2017), *Geten i Sverige* (IFOS, 2017) och *Historical Aquaculture in Northern Europe* (Södertörn University Press, 2016).

Djur ombord som sällskap åt manskap och befäl är ett fascinerande ämne i den maritima kulturhistorien. De betraktades ibland nästan som medlemmar av besättningen, skriver etnologen Knut Weibust i sin fina, mycket läsvärda och på många sätt föredömliga avhandling om livet på de gamla segelfartygen.² I en av de mest kända reseberättelserna från de gamla Ostindienfararnas tid, *Min son på galejan*, författad av skeppsprästen Jacob Wallenberg, omtalar författaren att han hade en apa, som talade "fransyska". Han berättar också i en ofta återgiven passus om att han hade en "alltför artig Papegoja" som räknas till fågelsläktet, men enligt Wallenberg "böra de ställas i klass med lättsinta Fruntimmer; ty vackra äro de; på två ben gå de; prata nästan oupphörligen, och tycka mycket om sig".³

Apor, hundar, katter, papegojor, dronter och andra djur tillhör en viktig del av sjöfartshistorien och de tjänade som följeslagare åt sjöfolket. Exotiska djur var också handelsvaror som kunde avyttras när man återvände hem, något som utförligt skildrats av historikern Louise Robbins.⁴ Företeelsen är förstås känd sedan antiken. Vi kan erinra om Gamla testamentet där det berättas om konung Salomo som hade en egen Tarshish-flotta med handelsskepp, vilka en gång vart tredje år kom "hem och förde med sig guld och silver, elfenben, apor och påfåglar".⁵

När de europeiska båtarna ankom till hamnar i tropikerna var det vanligt att köpmän eller lokalbor kom ut i enkla båtar och kanoter för att erbjuda besättningen olika varor och exotiska souvenirer, däribland apor, pa-

Frimärke från Brittiska Jungfruöarna 1969 föreställande Long John Silver med sin papegoja (Wikimedia Commons, Public Domain).

pegojor och andra fåglar som sjömännen kunde medföra hem eller ha som sällskap ombord. Carl Skogman ger en skildring av den livfulla kommersen i en hamn vid dåtidens Singapore: "Små malajkanoter inställde sig äfven ombord, medförande snäckor och koraller, papegojor och markattor, i hvilka alla varor en liflig handel snart uppstod".⁶ Likartade scener utspelades i många hamnar runtom i världen när de europeiska skeppen anlände.⁷

Länge var djur dessutom viktiga diplomatiska gåvor när relationer etablerades mellan handelskompanier och främmande länder, eller furstar emellan.⁸ När de portugisiska och holländska båtarna nådde Japan hade de med sig skänker i form av fåglar från Sydostasien som förärades shogunen. För holländarna blev det under 1600- och 1700-talet närmast nödvändigt att alltid medföra fåglar från Batavia eller ännu längre ifrån som gåvor till shogunatet, men även hästar, vattenbufflar, hundar, hökar och en rad andra arter, många av dem avbildades på japanska målningar på rullar och är identifierbara till arten.⁹

Djur som levande proviant

Andra djur, såsom får, getter, höns och svin fördes med i levande tillstånd och hörde till provianten. Om levande djur som skeppsproviant vid färder till tropikerna diskuterades ännu i Kungl. Socialstyrelsens utredning om sjömansyrket i Sverige från 1915.¹⁰ Havssköldpaddor och jättesköldpaddor levde länge ombord och slutade i manskapets magar. Per Osbeck ger en detaljerad beskrivning från ön Ascension i Sydatlanten av hur sjöfolk gick iland och samlade soppsköldpaddor. De kunde hållas levande ombord i veckor innan de slaktades och en sköldpadda motsvarade en ox. Det var ett viktigt proteintillskott ombord för Ostindienfararna.¹¹ Även Carl Peter Thunberg berättar att besättningen på den båt han färdades med i juni 1788 gick i land på ön Ascension för att hämta soppsköldpaddor som proviant.¹² Kommersen med soppsköldpaddor på ön Ascension var en väl utvecklad hantering av vital betydelse för gångna tiders handelsflotta. Prästen Gustaf Fredrik Hjortsberg på Gustavsberg skrev till och med ett epitafium över en soppsköldpadda på Ascension. Kommersen förlorade i betydelse först när Suezkanalen öppnades.¹³

Dront fångades på ön Mauritius och fördes under 1600-talet med som proviant men också som sällskap och vi vet att åtminstone ett dussin dronter nådde Europa. På båtarna utfodrades dronter med skeppskex. Förmodligen var de liksom duvor i fångenskap storätare och lade på vikt av denna diet. Bilder på dronter visar ofta tjocka, kalkonliknade fåglar, och de var helt enkelt överviktiga. I vilt tillstånd levde de förmodligen av frukter och var betydligt slankare än vad avbildningarna ger vid handen. Målning av Roelant Savery från 1626. Natural History Museum, London (Wikimedia Commons, Public Domain).

Även de landlevande jättesköldpaddorna som fanns på vissa öar i Indiska Oceanen och Stilla havet skattades hårt av sjömännen. När HMS *Beagle* den 20 oktober 1835 avseglade i riktning mot Tahiti hade överbefälhavaren Robert FitzRoy provianterat med svin och grönsaker, men också med 30 jättesköldpaddor, som skulle räcka över Stilla havet. Därutöver hade Charles Darwin och hans tjänare Syms Covington tagit med varsin unge av jättesköldpadda från Isla San Salvadors (på Darwins tid King James Island) respektive Floreana, inte för grytan utan som sällskapsdjur.

Darwins sköldpadda klarade hela resan och levde vidare i England men dog efter några år.¹⁴ Den finns numera som preparat i källaren till Natural History Museum i London. De två sköldpaddsungarna tillhörde två olika arter, *Chelonoidis darwini* respektive *C. nigra*, varav den senare är utrotad sedan 1850-talet.¹⁵ Carl Skogman som färdades med Fregatten *HMS Eugenie* berättar att manskapet uppskattade köttet av Galapagossköldpaddor, stekta i olja ”som erhålles ur djurets fett, och var ganska smakligt”.¹⁶ Skeppets proviantör köpte in ett tjog av jättesköldpaddorna för att konsumeras ombord.

Primater

Från min barndom minns jag en sjöman som i början av 1960-talet besökte oss och som, stimulerad av mitt djurintresse, berättade hur han en gång steg i land i Indien och blev erbjuden att få köpa en tigerunge. Äldre kamrater hindrade honom och han insåg att det inte var något lämpligt sällskap på en svensk båt. Däremot lät han sig övertalas att köpa en tam apa, den verkade trevlig, som han tog med ombord. Men när kocken upptäckte tilltaget tog denne apan och kastade den helt sonika överbord, vis av tidigare erfarenheter av att ha sådana med på båten. Det lät ju förfärligt i mina öron och sjömannen var väl själv lite ledsen över att ha förlorat sin apa på ett så brutalt sätt.

Apor har dock länge varit populära sällskap ombord på båtar, något som finns skildrat i åtskilliga reseberättelser och även i skönlitteraturen. Man tänker osökt förstås på herr Nilsson, den markatta Pippi Långström hade fått från sin far som var sjökaptan på fartyget *Hoppetossa* och som medtogs när hon kom till Sverige och flyttade in i Villa Villekulla.

När Thunberg-lärjungen Claës Fredrik Hornstedt lämnade Batavia med det finländska fartyget *Concordia* medförde han levande flera arter av markattor och en orangutang, förutom papegojor, kameleonter, landsköldpaddor, duvor, en javanesisk ekorre och inte mindre än två mushjortar.¹⁷ Tyvärr dog alla djuren under resan, men stoppades upp eller lades i sprit. Särskilt orangutangen fanns det stora förväntningar om att få se levande i Sverige, men tyvärr avled den också. Ett kranium finns dock bevarat på Evolutions-

museet i Uppsala.¹⁸ Alfred Brehm berättar utförligt om en annan orangutang som fördes ombord på ett fartyg från Java till Europa. ”Djuret hade, så länge fartyget befann sig i asiatiska farvatten, sitt beständiga tillhåll på däck och sökte sig blott till natten ut åt sig ett skyddat ställe till sovplats. Under dagen var orangutangen mycket upprymd, lekte med andra små apor, som funnos ombord, och lustvandrade i tackel och tåg”.¹⁹ Orangutangen rörde sig fritt ombord, hämtade mat själv i köket och lät sig utfodras av matroserna. Till middagen erhöll den alltid ett glas vin. Berättelsen är utförlig, men slutar sorgligt: orangutangen avled strax innan framkomsten till Europa.²⁰ Levande apor var länge besvärliga att transportera under långa sjöresor. De kunde bland annat drabbas av skörbjugg.²¹

Om mustaschmarkattan (*Cercopithecus cephus*) från Guinea på den afrikanska västkusten berättar Brehm, efter Eduard Pechuël-Loesche, att på fartyg som ha samfärdsel med Guinea förekom denna apa allmänt och var omtyckt ”för sitt beskäftiga, älskvärda väsen och för sin klokhet och munterhet”.²² Brehm ger åtskilliga exempel på apor och andra primater ombord. Efter den nederländske naturforskaren François Pollen återger han en charmerande berättelse om en kattlemur, som ägdes av kvartermästaren på en fransk korvett. Kattlemuren var omtyckt av alla ombord och den visade till och med omsorg om en liten apa, som ägdes av en matros, ”alldeles som om apan varit hennes barn”.²³ Exempelen på hur manskap höll apor ombord kan mångfaldigas, men vi stoppar där. Ämnet förtjänar en egen artikel så småningom.

Givetvis transporterades under århundradenas lopp mängder med apor till Europa på skeppen från olika världsdelar för att avyttras till kungligheter, zoologiska trädgårdar, kringfarande menagerier och privatpersoner.²⁴ Vi kan för övrigt erinra om en av Evert Taubes mest kända och älskade loggboksvisor, *Möte i monsunen* (1935), där han berättar den härresande historien om en av Hagenbecks djurtransporter från Siam till Europa, när de vilda djuren i samband med en cyklon utanför Indiens kust slipper lösa, och Fritiof Andersson till sist tvingas skjuta en gorilla, som för ”att härma maskinisten slog hon fram och back och stopp”, med skepparens karbin.²⁵ Att Hagenbecks ombud verkligen införskaffat en gorilla i Siam verkar dock högst osannolikt och understryker att Taubes berättelse inte är någonting annat än en sjömannsskröna.

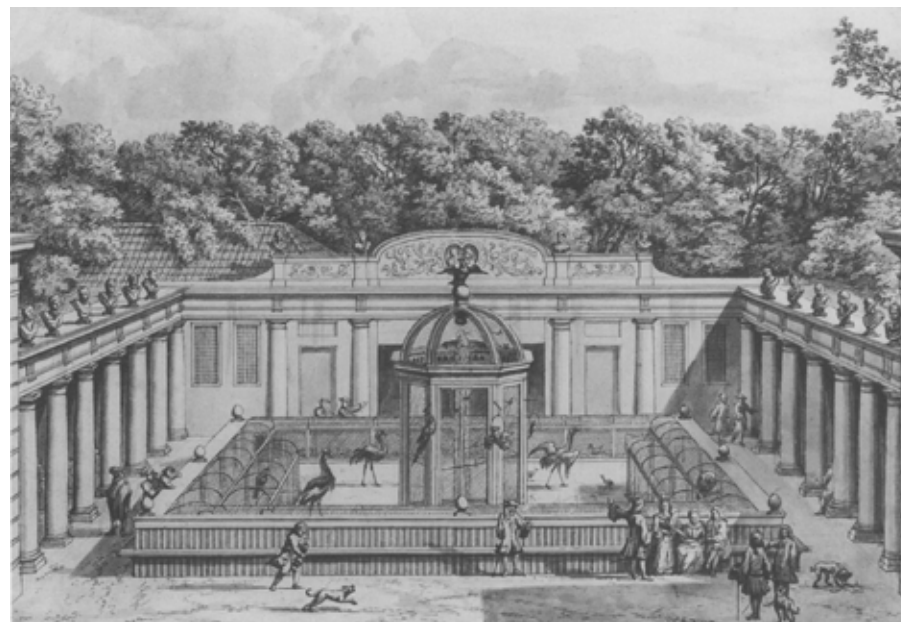
Papegojor och andra fåglar

Européerna har länge haft kontakt med papegojor. Redan under antiken kom sådana via handelsvägar från Indien till Medelhavsområdet. Under medeltiden började papegojor också nå Europa från Afrika.²⁶ De färggranna fåglarna har förstås varit populära som sällskapsdjur i de världsdelar varifrån de härstammar långt innan européerna började få kännedom om dem. I handeln med den amerikanska kontinenten har papegojor alltid varit viktiga handelsvaror. Christopher Columbus medförde exempelvis åtskilliga papegojor till Europa efter sin första färd till Västindien. Från den andra expeditionen 1494 till 1496 hemförde Columbus skepp inte mindre än 60 papegojor till Europa.²⁷ Varje båt med självaktning kom sedan att medföra papegojor för att avyttra efter hemkomsten. De var åtråvärda varor.

Papegojor var kända i Sverige redan under senmedeltiden och vi vet med säkerhet att den fanns papegojor från 1500-talet och framöver. År 1540 uppges exempelvis att man vid Gustav Vasas hov under året hade utspisat 28 pund russin till "Papegojor"! I ett brev 1550 skriver Gustav Vasa till sin fogde med anledning av att holländska handelskepp kommit med varor till Kalmar: "Kunne ther och någre papegoijer, markatter eller andre slijke sielsinde diur komme med, då vele vij beholle them".²⁸

Beläggen för papegojor på skepp, inte bara som varor, blir vanligare i 1700-talets källor. När den unge Linné år 1735 var på väg till Holland, för att ta sin doktorsexamen, observerade han papegojor på det skepp med vilken han färdades från Sverige till Tyskland. Han kunde inte avstå från att ge en detaljerad beskrivning, på latin, av sina befjädrade medresenärer i sin dagbok. Papegojorna uppges ha varit "gröna till färgen, blå panna, gul hjässa, tinningar och hals; vingbasen, de inre vingpennorna och partiet under stjärten har en blodröd ton; överkäken lika rörlig".²⁹ Det bör rimligtvis ha rört sig om blåpannade amasonpapegojor, en art av sydamerikanskt ursprung som länge var populär som tam sällskapsfågel.³⁰

Väl i Holland kunde Linné observera den omfattande kommers med exotiska djur som skepp vilka återvände från tropiska destinationer kunde bedriva. Blauw Jans värdshus på Kloveniersburgwal i Amsterdam var navet där en stor del av handeln med papegojor, apor och andra exotiska djur bedrevs. Ägaren var värdshusvärden Jan Barentsz Westerhof, som kombi-

Blauw Jans värdshus i Amsterdam där sjömännen kunde sälja sina hemförda djur. Illustrationen från ca 1700 av Isaac de Moucheron (Wikimedia Commons, Public Domain).

nerade krogverksamhet med handel och uppvisning av djur som han införskaffade genom att söka upp båtarna i hamnen och köpa de djur som sjömännen hade med sig. För sjömännen var kommersen ett sätt att göra sig en extraförtjänst. De hade rätt att ta med apor och papegojor, ibland även andra djur, på båtarna och månade om dem för att de skulle klara resan hem. År 1742 övertogs det kombinerade värdshuset, menageriet och zooaffären av Anthony Bergmeijer och efter dennes död 1759 sköttes värdshuset av änkan. Linné var väl bekant med värdshuset, och åtskilliga av hans samtida, däribland Magnus Celsius och Abraham Bäck besökte Blauw Jan. Carl Peter Thunberg avlade likaså visit på det berömda värdshuset.³¹ I London kunde under 1700-talet hemvändande sjömän sälja sina papegojor på olika värdshus, enligt annonser i Londons *Post-Man*. På värdshuset Leopard and Tiger vid Tower Dock såldes exempelvis vid ett tillfälle 1717 "parakiter med röda huvuden från Guinea, och två vackra talande parakiter från Buenos Aires, och flera unga talande papegojor".³² Porter's Lodge vid Charing Cross utbjöd samma år parakiter som "talade engelska, holländ-

ska, franska och spanska och som visslade på kommando; små parakiter med röda huvuden”.³³

Papegojor var särskilt eftertraktade eftersom de lätt blev tama, men de kunde också imitera människoröster, ”lära sig tala” som det slarvigt uttrycks. Linné skildrar en sådan ”värtalig”, kunglig papegoja som han hörde talas om i London och som av de inlärdas fraser att döma uppenbarligen hade vistats bland sjöfolk. När den kom lös ropade den ”båt, båt för 20 pund sterling”. När den återbördades till kungen sade papegojan ”giv den skälmen bara 1 shilling, han har intet mer förtjänt”.³⁴

Länge förblev dock papegojor ovanliga i Sverige, även om Linné observerar åtskilliga sådana i präst- och ämbetshem under sina så kallade provinsresor, och själv höll han också ett icke oansenligt antal arter i sin vård.³⁵

Genom Svenska Ostindiska Kompaniets försorg kom inte bara te, porslin och möbler till Sverige, utan även levande djur. Linnés lärjungar, som medföljde skeppen, berättar om handel med papegojor både i Kanton och på Java.³⁶ Kommersrådet Magnus Lagerström rapporterar i brev från Göteborg till Linné om hemförda papegojor och andra exotiska djur. I oktober 1752 meddelar Lagerström i brev att han nu ”fått en Lefvandes” papegoja.³⁷ Problemet var att årstiden inte tillät att skicka den vidare, och om den skulle leva till våren ”står til Gud”. Lagerströms hustru tog emellertid hand om den. Uppenbarligen handlade det om en fladdermuspapegoja – en blåkrona (*Loriculus galgulus*) – ty ”så snart det mörknar om qvällarne, hänger [den] up sig med föttrén kring en burs spiåla och hufwudet utföre afbidandes således morgonen”.³⁸ Även Pehr Osbeck nämner att han från Java medförde en fladdermuspapegoja, som på båten utfodrades med kokt ris.³⁹

Papegojor var förstas dyra och kom mycket sällan till Sverige innan 1800-talets slut. Sannolikt var det under senare hälften av 1800-talet mest hemvändande sjömän som hade dem. Kommendörkapten Erik Hägg mindes vid förra sekelskiftet papegojor i sjömanshemmen på Björkholmarna i Karlskrona.⁴⁰ En specifik miljö som förknippas med papegojor är kajutan på de gamla segelfartygen. Det var inte ovanligt att såväl befäl som manskap hade med sig olika slags djur som sällskap. Från ångkorvetten *Danzigs* resa på Medelhavet 1853 nämns kedjade falkar och tama sköldpaddor.⁴¹ På det åländska segelfartyget *Herzogin Cecilie* medförde på 1930-talet en av besättningsmännen mycket omhuldad kanariefågel.

Ljusröd ara från Mellan- och Sydamerika. Sjömän förde ofta med denna praktfulla och närbesläktade papegojor till Europa. Redan Christopher Columbus hade röda västindiska aror med när han återvände till Spanien. Aror blir lätt tama och blev tidigt populära. Från Sverige föreligger uppgifter om att Karl XI hade flera slags aror i sitt privata menageri (Ur George Edwards *A Natural History of Uncommon Birds* 1743).

När den en dag rymde och utmattad föll i havet kastade förstestyrman – obekymrad om hajfaran – sig fullt påklädd i sjön och räddade den.⁴²

Att tropiska fåglar kom till Europa var länge enskilda sjömäns förtjänst, men från 1800-talets mitt utvecklades en omfattande internationell handel med fåglar. Särskilt i Tyskland, Nederländerna och England blev efterfrågan stor och mängder av fåglar forslades i burar med lastfartygen. Zoobutiker etablerades i snabb takt och burfåglar blev på modet. Bara några år efter att Japan öppnades upp för handel 1854 tillhandahöll fågelhandlarna i England japanska måsfinkar, en art som domesticerats av japanerna, men som nu snabbt blev populär i Europa.⁴³ År 1870 kunde mellaneuropeiska fågelhandlare tillhandahålla 230 arter, år 1920 noteras 1450 arter i försäljningslistorna.⁴⁴ Ångbåtar och järnvägar möjliggjorde denna omfattande trafik. Med på båtarna fanns personer som såg till att fåglarna fick mat och vatten. Även från Europa skeppades fåglar. Kring staden Sankt Andreasberg hade gruvarbetarbefolkningen utvecklat uppfödning av skolade sångkanarier som en bisyssla. Dessa sångkanarier var internationellt mycket efterfrågade och gick till stor del på export. Varje år sändes hundratusentals kanariefåglar från Harz till olika delar av världen. Enbart 1906 skeppades 275 000 kanariefåglar till Förenta Staterna.⁴⁵ Fåglarna skickades med små, så kallade harzerburar tillverkade av trä. Med returbootarna kom istället amerikanska fåglar, såsom indigofinkar och andra arter, förpackade i dessa harzerburar och såldes på den europeiska fågelmarknaden.⁴⁶ En intressant inblick i hur zoologen Sten Bergmans paradisfåglar transporterades från Singapore till Sverige med Svenska Ostasiatiska Kompaniets fartyg *Andaman* 1949–50 berättas i hans sista bok, *Mina paradisfåglar*. Men det var givetvis privilegierade resenärer, och både Bergman och ”paradisfåglarna hade det kungligt” ombord.⁴⁷

Djur ombord hade också en mer sinister sida, som än i dag påverkar livet på många öar, särskilt i Stilla havet och Indiska Oceanen. Sjöfolket hade nämligen en tendens att släppa lös medförda grisar, getter och andra djur på många platser. Dessa etablerade sig och förökade sig snabbt, och trängde undan den inhemska faunan eller betade av den lokala floran. Getter på Komorerna, Réunion, Mauritius, Galapagosöarna och Juan Fernández; katter på Kerguelen Islands, Réunion, Steward Island och Macquarie Island; svin på Revillagigedo Islands; samt kaniner på ett mycket stort antal öar

över hela världen. Även möss och råttor som följde med som fripassagerare har varit förödande för många öar.⁴⁸

Det var länge möjligt att ha med djur som sällskap på båtarna. För sjöfolket var sällskapsdjuren, som Knut Weibust understryker, i första hand en källa till glädje och ömhet. Det gäller åtminstone apor och papegojor. Andra, som hundar och katter, fungerade dessutom som råttfångare. På flodpråmar i Nederländerna har man exempelvis in i vår tid haft hundar för detta syfte (rasen schipperke är förknippad med kanalbåtarna). Skeppskatten är ju ett sedan länge etablerat begrepp, omtalad redan i James Cooks reseberättelse från 1700-talet⁴⁹ och något som författaren Artur Lundkvist porträtterat så fint i sin roman *Sett i det strömmande vattnet* (1978).⁵⁰ Papegojor och apor lär däremot numera vara sällsynta, åtminstone på europeiska skepp. En genomgång av den omfattande biografiska litteraturen rörande äldre tiders skeppsfart skulle säkert ge en mer heltäckande bild än de axplock som kunnat redovisas här. Dock, tydligt är att djur ombord för nöje och sällskap, men även som proviant eller som handelsvara, sedan urminnes tider har varit ett självklart inslag i vad arkeologen Christer Westerdahl kallat det maritima kulturlandskapet.⁵¹

Parrots and other animals on board

Animals on board as company for crew and officers are a fascinating subject in maritime cultural history. The animals were sometimes considered almost as members of the crew. Edible animals (cattle, goats, pigs, chicken) were brought alive as provisions, while turtles could be caught or bought for instance on Ascension or Galapagos Islands and kept for months as a meat reserve. Exotic animals and birds could be bought in foreign ports and brought home to be sold with profit by crew members who cared for them during the travel. However, in the biographical literature we also find stories how monkeys, lemurs, parrots and other birds were kept as mascots or companion animals by officers and crew members. This essay provides scattered examples from the literature on the importance of monkeys, parrots and other animals on board. It is a piece of maritime cultural history that has so far received little attention.

Referenser

- Almquist, Joh. Ax., *Konung Gustaf den förstes registratur* vol. 22. Stockholm 1903.
- Bauer, Aaron M. & McCarthy, Colin J., Darwin's pet Galápagos tortoise, *Chelonoidis darwini*, rediscovered. *Chelonian Conservation and Biology* 9 (2010), s. 270–276.
- Bergman, Sten, *Mina paradisfåglar*. Stockholm 1968.
- Bezzel, Einhard & Prinzinger, Roland, *Ornithologie*. Stuttgart 1990.
- Boehrer, Thomas Bruce, *Parrot Culture: Our 2500-Year Long Fascination with the World's Most Talkative Bird*. Philadelphia 2004.
- Brehm, Alfred, *Djurens värld* vol. 1. *Däggdjuren*. Stockholm 1920.
- Breverton, Terry, *The Pirate Dictionary*. Gretna 2007.
- Broox, Dan, *Love Birds: Unlocking the Secrets of The Emperor's Bird Scroll*. New York 1995.
- Chaiklin, Martha, The Merchant's Ark: live Animal gifts in Early Modern Dutch-Japanese relation. *World History Connected* Vol. 9, Issue 1 (2014), pp. 1–22.
- Cook, James, *Sammandrag af capitain Jacob Cooks åren 1772, 73, 74 och 1775 omkring södra polen förrättade resa, hwarwid herrar Forsters och Furneaux journaler blifwit jämnförde och nyttjade; innehållande det hufwudsakeligaste af de på denna resa gjorda nya upptäckter i Söderhafwet, rörande södra polens ishaf, nya upptäckte öars naturalier och inwånarnes tänkesätt, seder, klädedrägt, m.m.* Upsala 1783.
- Dawson, Kevin, *Undercurrents of Power: Aquatic Culture in the African Diaspora*. Philadelphia 2018.

- Desmond, Adrian & Moore, James, *Darwin*. London 1992.
- Eriksson, Pamela, *Hertiginnans sista resa*. Helsingfors 1960.
- Faure, Eric & Kitchener, Andrew C., An Archaeological and Historical Review of the Relationships between Felids and People, *Anthrozoös*, 22:3 (2009), s. 221–238.
- Fries, Th. M., *Linné: lefnadsteckning 2*. Stockholm 1903.
- Granroth, Christina & Rookmaker, Kees, »Han var mer egentlig zoolog än botanicus«. i: C.F Hornstedt, *Brev från Batavia: en resa till Ostindien 1782–1786*. Helsingfors 2008, s. 81–98.
- Hilton, Geoff M. & Cuthbert, Richard J. 2010. The catastrophic impact of invasive mammalian predators on birds of the UK Overseas Territories: a review and synthesis. *Ibis* 152 (2010), s. 443–458.
- Holden, George H., *Canaries and Cage-Birds: The Food, Breeding, Diseases and Treatment*. New York 1888.
- Hägg, Erik, *Sjömännens stad*. Karlskrona 1916.
- Indebetou, Govert Adolf, *Resa till Levanten med ångkorvetten "Danzig" år 1853*. Stockholm 1952.
- Jowitt, Claire, »Parrots and Pieces of Eight«: recent trends in pirate studies. *Literature Compass* 1 (2004), s. 1–23.
- Kisling Jr, Vernon N. Colonial menageries and the exchange of exotic faunas. *Archives of Natural History* 25 (1998), s. 303–210.
- Kjellberg, Sven T., *Svenska ostindiska kompanierna, 1731–1813: kryddor, te, porslin, siden*. Malmö 1974.
- Laver, Michael, *The Dutch East India Company in Early Modern Japan: Gift Giving and Diplomacy*. London 2020.

Lind af Hageby, Axel Reinhold Ferdinand, *Minnen från ett tre-årigt vistande i Engelsk Örlogstjenst 1857–1859*. Stockholm 1860.

Linnaeus, Carl, *Dalaresa jämte Utlandsresan och Bergslagsresan*. Uppsala 1953.

Lundkvist, Artur, *Sett i det strömmande vattnet*. Stockholm 1978.

Lönnerberg, Einar, *Linnés föreläsningar öfver djurriket*. Uppsala 1913.

Oldys, Henry, Cage-bird traffic of the United States. *Yearbook of Department of Agriculture for 1906*. Washington DC 1907, s. 168.

Osbeck, Pehr, *Dagbok öfver en Ostindisk Resa Åren 1750, 1751, 1752*. Stockholm 1757.

Robbins, Louise, *Elephant Slaves and Pampered Parrots: Exotic Animals in Eighteenth-Century Paris*. Baltimore 2002.

Ruschenberger, William Samuel Waithman, *A Voyage Round the World: Including an Embassy to Muscat and Siam, in 1835, 1836 and 1837*. Philadelphia 1838.

Skogman, Carl Johan Alfred, *Fregatten Eugénies resa omkring Jorden åren 1851 – 1853, under befäl af C. A. Virgin*. Stockholm 1855.

Smit, Pieter, *Hendrik Engel's Alphabetical list of Dutch Zoological Cabinets and Menageries*. Utrecht 1986.

Socialstyrelsen = *Sjömansyrket i Sverige av K. Socialstyrelsen*, vol. 1. Stockholm 1915.

Ståhlberg, Sabira & Svanberg, Ingvar, Orangutans never made it to Uppsala: notes on Asian great apes in captivity. *Svenska Linnésällskapets Årsskrift* 2015, s. 103–111.

Ståhlberg, Sabira & Svanberg, Ingvar, A Russian polar bear in Stockholm: notes on animal diplomacy. *Svenska Linnésällskapets Årsskrift* 2016, s. 107–116.

Svanberg, Ingvar, »Deras mistande rör mig så hierteligen«: Linné och hans sällskapsdjur», *Svenska Linnésällskapets Årsskrift* 2007 (a), s. 11–108.

Svanberg, Ingvar, »Kunna lära att hwisla och tala«: Linnés och andras papegojor i 1700-talets Sverige. Årsboken Uppland 2007 (b), s. 115–150.

Svanberg, Ingvar, Towards a cultural history of the Bengalese finch (*Lonchura domestica*). *Der Zoologische Garten* 77(2008), s. 334–344.

Svanberg, Ingvar, Svenska sköldpaddor 1650–1950. *Svenska Linnésällskapets Årsskrift* 2013, s. 52–87.

Taube, Evert, *Till Flottans män på föreningens första ordinarie årsmöte å Gillet den 4 november 1935*. Stockholm 1935.

Thunberg, Carl-Peter, *Resa uti Europa, Africa, Asia, förrättad åren 1770–1779*, vol. 3. Uppsala 1791.

Torén, Olof, En Ostindisk Resa Til Surat, China &c, Från 1750 April til 1752 Juni 26, i: Pehr Osbeck, *Dagbok Öfver en Ostindisk Resa Åren 1750, 1750, 1752*. Stockholm 1757, s. 313–376.

Wallenberg, Jacob, *Min son på galejan, eller En ostindisk resa, innehållande allehanda bläckhornskram, samlade på skeppet Finland, som afseglade ifrån Götheborg i decemb. 1769, och återkom dersammastädes i Junii 1771*. Stockholm 1781.

Weibust, Knut, *Deep Sea Sailors. A Study in Maritime Ethnology*. Stockholm 1969.

Westerdahl, Christer, The maritime cultural landscape. *The International Journal of Nautical Archaeology* 21:1 (1992), s. 5–14.

Noter

- ¹ Jowitt 2004; Boehrer 2004, s. 71.
- ² Weibust 1969, s. 428.
- ³ Wallenberg 1781, s. 72 .
- ⁴ Robbins 2002, s. 9–36.
- ⁵ Första Kungaboken 10: 22.
- ⁶ Skogman 1855, s. 148.
- ⁷ Ruschenberger 1838, s. 154; Lind af Hageby 1860, s. 38; Kjellberg 1974, s. 158; Dawson 2018, s. 184.
- ⁸ Ståhlberg & Svanberg 2016.
- ⁹ Brooks 1995; Chaiklin 2014; Laver 2020.
- ¹⁰ Socialstyrelsen 1915, s. 164.
- ¹¹ Osbeck 1757, s. 293.
- ¹² Thunberg 1791, s. 285.
- ¹³ Svanberg 2013.
- ¹⁴ Desmond & Moore 1992, s. 172.
- ¹⁵ Bauer & McCarthy 2010.
- ¹⁶ Skogman 1855, s. 169.
- ¹⁷ Granroth & Rookmaaker 2008.
- ¹⁸ Ståhlberg & Svanberg 2015.
- ¹⁹ Brehm 1920, s. 164–166.
- ²⁰ Brehm 1920, s. 164–166.
- ²¹ Osbeck 1757, s. 100; Svanberg 2007a, s. 42.
- ²² Brehm 1920, s. 293.
- ²³ Brehm 1920, s. 407.
- ²⁴ Svanberg 2007a, s. 34–36, 61–69.
- ²⁵ Taube 1935.
- ²⁶ Boehrer 2004, s. 1–22.
- ²⁷ Kisling Jr. 1998, s. 307.
- ²⁸ Almquist 1904, s. 151.
- ²⁹ Linnaeus 1953, s. 321.
- ³⁰ Linnaeus 1953, s. 321.
- ³¹ Smit 1986, s. 30–31; Svanberg 2007a, s. 41.
- ³² Breverton 2007, s. 115.
- ³³ Breverton 2007, s. 115.
- ³⁴ Lönnberg 1913, s. 90–91.
- ³⁵ Svanberg 2007b.
- ³⁶ Torén 1757, s. 350, 370.
- ³⁷ Fries 1922, s. 171.
- ³⁸ Fries 1922, s. 171.
- ³⁹ Osbeck 1757, s. 101.
- ⁴⁰ Hägg 1916, s. 78.
- ⁴¹ Indebetou 1952, s. 167.
- ⁴² Eriksson 1960, s. 69.
- ⁴³ Svanberg 2008, s. 336.
- ⁴⁴ Bezzel & Prinzing 1990, s. 515.

- ⁴⁵ Oldys 1907, s. 168.
- ⁴⁶ Holden 1888.
- ⁴⁷ Bergman 1968, s. 20.
- ⁴⁸ Faure & Kitchener 2009, s. 229; Hilton & Cuthbert 2010.
- ⁴⁹ Cook 1783, s. 44; Faure & Kitchener 2009, s. 231.
- ⁵⁰ Lundkvist 1978.
- ⁵¹ Westerdahl 1992.